

HRVATSKA I JUGOSLAVIJA 1945.-1991.**ZDENKO RADELIĆ**

Svoje izlaganje naslovio sam *Hrvatska i Jugoslavija 1945.-1991.*, a najviše ću se zadržati na ulozi Hrvatske u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji, napose sa stajališta težnji njezinih političkih snaga za što dosljednijim poštivanjem federativnih načela. Zapravo, najviše će biti riječi o sučeljavanju centralizma i federalizma s obzirom na zadanu kongresnu temu o Hrvatskoj u povijesnim integracijama.

Hrvatska je u jugoslavenskoj državi bila 73 godine, a u komunističkom sustavu 45 godina.¹ Nameću se dva neizbježna pitanja: zašto je Hrvatska, kao i sve ostale republike, napustila Jugoslaviju, a zašto je napustila komunistički sustav? Čini se da je lakši odgovoriti na drugo pitanje: zašto je napustila komunistički sustav, jer je sasvim očito da rat od 1991. do 1995. nije bio rat za obranu komunističkog sustava. Naime, komunizam se u Jugoslaviji, kao i u ostalim europskim socijalističkim državama, urušio bez otpora njegovih glavnih nositelja. Štoviše, reformirane republičke komunističke partije kao nove zagovornice višestranačkog sustava, kao i užih nacionalnih te republičkih interesa, same su sudjelovale u rušenju komunizma, ako nisu i predvodile njegovo uklanjanje. Međutim, odgovor na pitanje zašto se raspala Jugoslavija treba tražiti upravo u objašnjenju glavnih uzroka rata. Najjednostavniji odgovor bi bio: Jugoslavija nije mogla stvoriti jedinstvo, a mnogi pokušaji da se postave barem neki zajednički temelji na račun nacionalnih posebnosti ili, kao krajnji izraz tih pokušaja, da se stvori jugoslavenska nacija, napose do 1941., doživljavali su se kao izrazi državnog nasilja, a često su to zaista i bili. Kao i 1941., kad su se poklopili velika unutarnja kriza i određene međunarodne okolnosti, 90-ih godina 20. stoljeća dijelovi jugoslavenske zajednice nisu više tražili rješenja u zajedništvu, nego u podjeli. Pokazalo se da su nacije organizirane u svojim republikama jugoslavensku zajednicu doživljavali prije svega kao instrument zadovoljavanja svojih posebnih interesa, a ne i kao zajednički strateški cilj.

Svako objašnjenje zašto se nacionalne suprotnosti u Jugoslaviji nisu prevladale morat će uzeti u obzir 3 bitne činjenice: 1. da su jaki nacionalni identiteti, napose hrvatskog i

1) U velikom broju radova, od kojih većina obuhvaćaju uže segmente ili kraća razdoblja povijesti nakon 1945., kao najsuštavnije i najinformativnije ističu se dvije sinteze povijesti Hrvatske i Jugoslavije: Dušan BILANDŽIĆ, *Hrvatska moderna povijest*, Zagreb, Golden marketing, 1999. i Jože PIRJEVEC, *Jugoslavija 1918-1992 - Nastanak, razvoj ter raspad Karadjordjevićeve in Titove Jugoslavije*, Koper, Založba Lipa, 1995.

slovenskog naroda, rezultirali njihovim neprekidnim inzistiranjem za što većom samostalnošću; 2. da su na srpsku politiku upornog nastojanja izgradnje što jačeg državnog centra, presudno utjecali raširenost srpske nacije na prostorima izvan Srbije i politička moć baštinjena nakon 1918. od srpske države. U novijoj povijesti nakon 1945. ta je moć osnažena partizanskim pokretom u kojem su Srbi, prije svega oni iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine, imali prevlast u odnosu na svoju zastupljenost u strukturi stanovništva²; i 3. da geopolitički interesi sve do 90-ih godina nisu bili poticajni za rušenje autoritarnih i diktatorskih režima te za slobodno izjašnjavanje o sudbini Jugoslavije.

Prema prvom Ustavu 1946. Jugoslavija je bila federacija, ali u praksi je bila centralistička država.³ Pravo na samoopredjeljenje, uključujući pravo na odcjepljenje, pretvorene su u fraze. Partijska načela demokratskog centralizma negirala su državna načela federalizma, pa je proklamirani federativni poredak ostao nedjelotvoran, a republike svedene na izvršne organe centralne vlasti, odnosno komunističkog vodstva.

Iako su savezni organi formirani od kadrova svih nacionalnosti, ipak je koncentracija moći u centru države, više koristila Beogradu, pa i Srbiji nego ostalima. Unatoč tome što se komunistički vrh bojava svih vrsta nacionalizama i majorizacije Srba, Srbi, napose oni iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine, bili su prezastupljeni u organima vlasti, od lokalne do savezne razine. Ipak, treba naglasiti, u najvišim državnim i partijskim tijelima nacionalna struktura bila je gotovo uravnotežena. Uzrok prevlasti Srba krije se u masovnijem sudjelovanju u ratu, ali i u pozitivnijem odnosu prema Jugoslaviji u odnosu na, primjerice, Hrvate. Dokaz tomu brojke su o zastupljenosti Hrvata u SKJ, masovnosti hrvatske emigracije i činjenice da su Hrvati sve do 1981. bili najbrojniji politički zatvorenici u Jugoslaviji.⁴ (Vidi Prilog)

Za usporedbu, hrvatski nacionalizam uvijek je radio na slabljenju centra ili nestanku Jugoslavije, dok se srpski nacionalizam često skrivao iza jugoslavenskih fraza. Zapravo, srpsko protujugoslavenstvo protivno je jugoslavenskoj ideji, ali ne i jugoslavenskoj državi, dakako, shvaćenom kao proširenoj Srbiji. Isto tako se i među reformističkim snagama u SKJ javljala stara suprotnost. Dok su u Hrvatskoj naglašavali presudnu važnost nacionalnog pitanja i republičke autonomije, u Srbiji su rješenje vidjeli isključivo u demokratizaciji jugoslavenskog društva, a ne u jačanju republika.

Hrvatska je bila, uz Sloveniju, republika s najjačim protucentralističkim tendencijama. Već 60-ih godina insistira na reformama u korist republika, ali i poduzeća. Sukobi dovode u razdoblju 1968.-1971. do promjena koje su uskoro dovele i do nekih konfederalnih ustavnih rješenja, ali u režiji starih komunističkih kadrova. U strahu za jedinstvo Jugoslavije J. B. Tito pokrenuo je političko-policijski udar početkom 70-ih. Sučeljavanje centralizma, kojeg najviše podržavaju srpske političke snage, i federalizma, kojemu je težio značajni dio političkih snaga Nesrba, neprestano su slabile državu i, logično, izazvale jačanje autoritarnog režima. Smjene u Hrvatskoj su najradikalnije, dok u drugim republikama

2) Velimir IVETIĆ, Srbi u antifašističkoj borbi na područjima Nezavisne Države Hrvatske 1941-1945. godine, *Vojnoistorijski glasnik*, Beograd, 1995., 1., 149-175, 152-167.

3) *Ustav Federativne Narodne republike Jugoslavije*, Zagreb, NIP Naprijed, 1946.

4) Boris VUŠKOVIĆ, Članstvo Saveza komunista Hrvatske u razdoblju 1981-1986. s posebnim osvrtom na gibanja ostalih republičkih i pokrajinskih organizacija SK, Razvoj, dileme i perspektive jugoslavenskog socijalizma, Zbornik, 2., Zagreb, Komunist, Centar CK SKH za idejno-teorijski rad "Vladimir Bakarić", Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, 1988., 324-342, 326; Sudimo li prestrogo, *Danas*, 1. 6. 1982.; Stipe ŠUVAR, *Vrijeme iskušenja. Jugoslavenski socijalizam između vizija i posrtaja*, Sarajevo, NIŠRO Oslobođenje, 1988., 131.; Vladimir BAKARIĆ, *Socijalistički samoupravni sistem i društvena reprodukcija*, Četvrta knjiga, Zagreb, Forum-Informator-Komunist-Mladost-Prosveta-Svjetlost, 1983., 313.

nije bilo masovnijih sudskih progona. Tako su prema podacima tužiteljstva SFRJ u razdoblju od 1969. do 1971. izvršena 1.449 krivična djela protiv naroda i države, a samo u prvoj polovici 1972. evidentirano ih je 3.606. Na Hrvatsku se odnosilo 2.289, na Bosnu i Hercegovinu 828, na Srbiju 163, Vojvodinu 137, Kosovo 41, Sloveniju 87, Makedoniju 31, Crnu Goru 45 slučajeva. Osim toga, prema podacima sa Sedmog kongresa SKH, održanog od 7. do 9. travnja 1974., od 1968. do 31. prosinca 1973. s evidencije skinuto 28.726 članova, od kojih 25.051 samo u 1972. godini.⁵ Iako je Tito prekinuo proces demokratizacije, zaokret iz 1971./1972. ipak nije označio i odstupanje od Titova federalizma.

Štoviše, novi ustav iz 1974. institucionalizirao je radikalnu decentralizaciju države.⁶ Trebao je biti okvir ubrzanog razvoja socijalizma i samoupravljanja, ali i nacionalnih interesa. Uvođenjem načela pariteta, konsenzusa i veta republičkih predstavnika u savezним tijelima te kolektivnog vodstva i rotacije na svim razinama, Jugoslavija se pretvorila iz federalne države u državu s određenim oblicima konfederacije. Može se reći da je Ustav normirao put koji je vodio prema razlazu jugoslavenskih naroda.

Uvođenje kolektivnog vodstva na državnoj i na partijskoj razini, načelo rotacije i jednogodišnjeg predsjedavanja doveli su i do gubitka autoriteta te imobilnosti vodstva. Republike sve čvršće brane isključivo svoje interese, a Jugoslavija je postala jedna od najdezintegriranijih država na svijetu.⁷ Jedinе centralističke institucije bile su JNA i J. B. Tito, koji je sa svojim gotovo carskim statusom i dalje mogao pokretati sve važne procese.

U Srbiji je nakon smrti J. Broza Tita, a napose s usponom Slobodana Miloševića pokrenuto sučeljavanje s autonomnim pokrajinama i s tzv. "ustavobraniteljima" u Sloveniji i Hrvatskoj. Iako ne uvijek otvoreno, ponuđena su dva rješenja državne krize: ili jačanje jugoslavenskog centra i stvaranje jedinstvene Srbije bez pokrajina ili njezino izdvajanje sa svim područjima gdje žive Srbi. Konfederalno uređenje koje su predložile Hrvatska i Slovenija, Srbi su odbacili tvrdeći da je suverenost republika kao konfederalnih ili nezavisnih država moguća samo ako se promijene unutarnje granice jer srpska manjina u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini ne želi živjeti izvan jugoslavenske ili srpske države.

U intenzivirajućem sukobu u Jugoslaviji i SKJ nestajala je podjela na komuniste i nekomuniste, a jasno se iscrtavala podjela na nacije. Strah od srpskih težnji jačao je patriotske snage u ostalim republikama. Svrstavanje iza nacionalnih komunističkih partija, motivirano je sličnim razlozima kao i osnivanja novih stranaka, a to je u Hrvatskoj i Sloveniji prije svega borba za što veće osamostaljenje, a u Srbiji za što veću centralizaciju i za okupljanje Srba bez obzira na republičke granice.

Osamostaljenje Hrvatske pokrenuto je kad se republička komunistička stranka odrekla nekadašnjih temelja svojeg djelovanja tj. komunizma i jugoslavenstva, a izvršio ga je nacionalni pokret uobličen u brojnim strankama, a na čelu s Hrvatskom demokratskom zajednicom.

5) Franjo TUDMAN, *Usudbene povjestice*, Zagreb, Hrvatska sveučilišna naklada, 1995., 338, 365; Mika TRIPALO, *Hrvatsko proljeće*, Zagreb, Globus, 1989., 237; Savka DABČEVIĆ KUČAR, *'71 hrvatski snovi i stvarnost*, 1-2, Zagreb, Interpublic, 1997., 997; Dušan BILANDŽIĆ, *Hrvatska moderna povijest*, Zagreb, Golden marketing, 1999., 656.

6) *Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Ustav Socijalističke Republike Hrvatske*, 7 izdanje, Zagreb, Narodne novine, 1981.

7) Jože PIRJEVEC, *Jugoslavija 1918-1992 - Nastanak, razvoj ter raspad Karadževićeve in Titove Jugoslavije*, Koper, Založba Lipa, 1995., 355; Dušan BILANDŽIĆ, *Hrvatska moderna povijest*, Zagreb, Golden marketing, 1999., 692; Sabrina Petra RAMET, *Balkan Babel. The Desintegration of Yugoslavia from the Death of Tito to Ethnic War*, 2. izd., Bloomington Westview Press, Boulder-Oxford, 1996., XVI; Raif DIZDAREVIĆ, *Od smrti Tita do smrti Jugoslavije*. Svjedočenja, Sarajevo, Svjetlost, 2000., 188.

Milošević je preuzeo vodstvo nad srpskim nacionalnim pokretom koji je potaknuo pobunu Srba u Hrvatskoj, zatim u Bosni i Hercegovini. Svu podršku dobio je od u međuvremenu srbizirane JNA potpomognute stranačkim jedinicama iz Srbije. S obzirom na teritorijalni raspored Srba u Hrvatskoj pobuni su se pridružila ona područja koja su neposredno graničila sa Srbijom i Bosnom i Hercegovinom. Za mirno rješenje sukoba bili su opredijeljeni mnogi Srbi naseljeni u većim hrvatskim gradovima, gdje nisu zabilježene pobune.

U ratu su mnoga naselja porušena i opljačkana, a mnogi Hrvati pobijeni su ili protjerani. No, stradanja iz 1991. rađale su strah i mržnju. Kako nova vlast u početku nije uspijevala organizirati učinkovit otpor protiv agresora i pobune Srba, tako je kasnije često iskazivala nemoć da se suoči s agresivnim ponašanjem dijela stanovništva koji je prihvatio logiku agresora o kolektivnoj krivnji. U osvetoljubivim napadima, napose nakon oslobodilačke operacije 1995., mnogi su praznili svoje nagomilane frustracije. Bilo je i onih koji su vjerovali da time zauvijek rješavaju problem neloyalne srpske manjine.

Može se reći da su isti razlozi zbog kojih je nastala Jugoslavija doveli tu državu i do raspada. Nakon 1. svjetskog rata mali južnoslavenski narodi su se na temelju kulturne sličnosti, ali i teritorijalne izmiješanosti, okupili u obrani od imperijalističkih pretenzija svojih susjeda i s ciljem da riješe svoja nacionalna pitanja. Međutim, 70-godišnja praksa utjecala je na svakog od njih da povjeruje da se ti isti ciljevi mogu ispuniti tek onda kada se osamostale.⁸

Jugoslaviju su stvorile potpuno oformljene nacije, a ta nova država nije, a nije ni mogla izgraditi novu jugoslavensku naciju, dakle mogućeg izvornog branitelja Jugoslavije. Napor svake vlasti da se narodi kulturno i jezično približe, istodobno je poticao njihov snažan otpor. Tako se stvorio zatvoreni krug u kojem su oni koji su nastojali što više jačati državu istodobno radili na njezinu urušavanju. Ni komunisti nisu našli bolje rješenje. Iskoristili su rat da bi upotrijebili nacionalno pitanje kao najjači instrument revolucije. Istodobno, ušli su u vječnu suprotnost između potrebe da što više koriste nacionalno pitanje u cilju pobjede revolucije i učvršćenja države, i neprestanog straha da će jačanjem nacija hraniti protjugoslavenstvo i kontrarevoluciju, koja je tijekom 50 godina imala gotovo isključivo nacionalnu podlogu. Pokazat će se da je nedostatak zajedničkog identiteta ili, barem, zajedničkih vrijednosti, jedan od bitnih razloga raspada Jugoslavije.

Ključni jugoslavenski problem nije bio u međusobnom iskorištavanju jedne nacije ili republike na račun drugih, bez obzira na opravdanost ili neopravdanost tih argumenata.⁹

8) Olivera MILOSAVLJEVIĆ, Jugoslavija kao zabluda, *Srpska strana rata. Trauma i katarza u istorijskom pamćenju*, 1., prir. Nebojša Popov, Beograd, 2001., 87-116, 61; Dunja MELČIĆ, *Raspad Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije u univerzalno-istorijskome kontekstu, Dijalog povjesničara-istoričara*, 8, Zadar, 26.-28. septembra 2003., prir. Hans-Georg Fleck, Igor Graovac, Zagreb, 2004.

9) Između velikog broja radova koji se bave pitanjima gospodarskih odnosa među republikama i pitanjima je li ili nije bilo iskorištavanja jednih na štetu drugih, ovdje ističem sljedeće: Savka DABČEVIĆ KUČAR, *'71 hrvatski snovi i stvarnost*, 1-2, Zagreb, Interpublic, 1997.; *Ljudi iz 1971. Prekinuta šutnja*, izabrao i ur. Milovan Baletić, Zagreb, Vjesnik, 1990., 336-338; Šime ĐODAN, *Yugo-tragedija*, Zagreb, ST Komunikacije S. p. o., 1990; Šime ĐODAN, *Hrvatsko pitanje 1918.-1990.*, Zagreb, Alfa, 1991.; Franjo TUĐMAN, *Nacionalno pitanje u suvremenoj Europi*, 2. izdanje, München-Barcelona, 1982.; Jakov SIROTKOVIĆ, *Hrvatsko gospodarstvo. Privredna kretanja i ekonomska politika*, Zagreb, HAZU, Golden marketing, 1996.; Harold LYDALL, *Jugoslavia Socialism. Theory and Practice*, Oxford, Clarendon Press, 1984.; Ljubomir MADŽAR, *Ko ko-ga eks-plo-a-ti-še, Srpska strana rata. Trauma i katarza u istorijskom pamćenju*, 1., prir. Nebojša Popov, Beograd, 2001.; Stipe ŠUVAR, *Samoupravljanje i druge alternative*, Zagreb, Narodno sveučilište grada Zagreba – Centar za aktualni politički studij, 1972.; Žarko LAZAREVIĆ, *Razkorak med razvitim i nerazvitim – zaviralni dejavnik modernizaciji Jugoslavije, Prispjevki za novejšo zgodovino*, Ljubljana, 2002., 2., 77-88, 82; Neven BORAK, *Ekonomski vzroki delovanja in raspada Jugoslavije*, Ljubljana, Znanstveno in publicistično središče, 2002.

Presudnija je bila težnja svake nacije za održanjem svoga identiteta i izgradnjom svoje samostalne države. Pokazalo se da se osjećaj ugroženosti u nijednoj naciji nikada nije ugasio.

Kratkotrajni slovenski rat za neovisnost dokazuje da je jugoslavenski problem bio najprije problem Hrvata i Srba. Riječ o sučeljavanju dviju nacionalnih ideologija pod vodstvom stranaka koje su na vlast došle demokratskim putem i koje su provodile volju većine naroda u borbi za različite državne koncepcije, ali velikim dijelom i za isti teritorij. Srbija, Crna Gora i dio srpske manjine u Hrvatskoj nisu priznali pravo Hrvata na vlastitu državu u dotadašnjim granicama. Istodobno, srpska manjina, zapravo uglavnom onaj njezin dio naseljen na područjima uz istočne hrvatske granice, svojim je opredjeljenjem za izdvajanje snažno podržala teritorijalne pretenzije istočnih republika.

Međutim, s uvjerenjem da manjina ne može ograničavati pravo većinskog naroda, Hrvatska i Hrvati krenuli su putem ostvarenja svoje samostalne države. Pozivajući se na neugaslo pravo na potpunu državnost ne samo da su obranili granice, nego su dotadašnjoj državnoj tvorbi i rješenjima iz 1945. dali 1991. novi sadržaj, a to je višestranačka, parlamentarna, demokratska i neovisna Republika Hrvatska. Taj sadržaj biva, logično, sve potpuniji što se više Hrvatska udaljava od ratnog kaosa.

Na kraju bih ponovio tvrdnju s početka da nijedan jugoslavenski režim nije uspio stvoriti neupitan zajednički interes svih naroda Jugoslavije. Težnje za samostalnošću, nepristajanje na gubitak nacionalne posebnosti i pomanjkanje volje za usklađivanjem različitosti, bile su jače od svih integrativnih težnji.

Svoje izlaganje završavam pitanjem koje dijelom prelazi granice historiografije: jesu li glavni razlozi raspada jugoslavenske državne zajednice, kako Kraljevine Jugoslavije 1941., tako Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije 1991., bile ograničene političke slobode i činjenica da nije bilo provedeno slobodno i demokratsko udruživanje, i ne bi li u stvarnim demokratskim okolnostima bile sve nacionalne, vjerske, kulturne i jezične različitosti tolerirane i usklađene, bez obzira koliko velike bile. Odgovor na ovo, kao i na mnoga druga pitanja nikada nećemo dobiti, ali valja o njima razmišljati, napose u kontekstu vjerojatnog ulaska Hrvatske u Europsku uniju.

Prilozi

Tablica: Odnos udjela članstva Saveza komunista (SK) i stanovništva 1971. i 1986. iskazano indeksno (Jugoslavija = 100):¹⁰

SK republike ili pokrajine	1971.	SK republike ili pokrajine	1986.
Crna Gora	169,8	Crna Gora	154,6
Uža Srbija	107,3	Vojvodina	114,2
Srbija	105,8	BiH	113,3
Vojvodina	103,5	Uža Srbija	108,6
Kosovo	101,8	Srbija	107,9
Hrvatska	97,3	Makedonija	98,3
Makedonija	95,5	Kosovo	94,4
BiH	92,6	Hrvatska	78,7
Slovenija	77,7	Slovenija	71,1

Tablica: Osuđeni zbog političkog kriminala 1980., 1981. i 1982.-1986.:¹¹

Republika	1980.		1981.		1982.-1986.	
	broj	%	broj	%	broj	%
BiH	76	13,7	50	8,4	291	12,4
Crna Gora	2	0,3	21	3,5	71	3,0
Hrvatska	275	49,7	81	13,6	473	20,2
Makedonija	9	1,6	48	8,0	51	2,1
Slovenija	71	12,8	26	4,3	90	3,8
Uža Srbija	65	11,7	53	8,9	306	13,0
Kosovo	26	4,7	300	50,5	1.020	43,6
Vojvodina	29	5,2	15	2,5	37	1,5
Jugoslavija	555	100	594	100	2.339	100

Tablica: Glasila političke emigracije iz SFRJ 1978.:¹²

Emigracija	Glasila	
	broj	%
albanska	21	7,7
hrvatska	140	51,6
muslimanska	7	2,5
makedonska	6	2,2
slovenska	22	8,1
srpska	75	27,6
ukupno	271	100

10) Podaci bez SK u JNA i SK u organima Federacije. Vidi: Boris VUŠKOVIĆ, Članstvo Saveza komunista Hrvatske u razdoblju 1981-1986. s posebnim osvrtom na gibanja ostalih republičkih i pokrajinskih organizacija SK, *Razvoj, dileme i perspektive jugoslavenskog socijalizma*, Zbornik, 2., Zagreb, Komunist, Centar CK SKH za idejno-teorijski rad "Vladimir Bakarić", Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, 1988., 324-342, 326.

11) Sudimo li prestrogo, *Danas*, 1. 6. 1982.; Stipe ŠUVAR, *Vrijeme iskušenja. Jugoslavenski socijalizam između vizija i posrtaja*, Sarajevo, NIŠRO Oslobođenje, 1988., 131.

12) Vladimir BAKARIĆ, *Socijalistički samoupravni sistem i društvena reprodukcija*, Četvrta knjiga, Zagreb, Forum-Informator-Komunist-Mladost-Prosveta-Svjetlost, 1983., 313.

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA LVI-LVII
ZAGREB 2003.-2004.

UDK 93/99

ISSN 0351-2193

Historijski zbornik, god. LVI-LVII, str.1-259, Zagreb 2003.-2004.

Izdavač

Društvo za hrvatsku povjesnicu

Redakcijski odbor

Mirjana Gross

Ivan Kampuš

Franko Mirošević

Ivica Prlender

Tomislav Raukar

Petar Strčić

Glavni i odgovorni urednik

Ivica Prlender

Članci i rasprave iz časopisa Historijski zbornik su referirani u publikacijama:

ABC Clío

Historical Abstracts

America: History and Life

Adresa uredništva

Društvo za hrvatsku povjesnicu, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 10000 Zagreb, I. Lučića 3, Hrvatska

Časopis izlazi jednom godišnje

Izdanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti Republike Hrvatske

Tisak:

Horetzky